

Nr 12

Utlåtande i anledning av väckta motioner om ett miljöpolitiskt handlingsprogram.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 585 av fru *Olsson* och II: 701 av herr *Larsson* i Borrby hemställes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att ett miljöpolitiskt handlingsprogram i enlighet med i motionerna anförda riktlinjer utarbetas och att förslag som därav föranledes snarast förelägges riksdagen.

I motionerna erinras om att likartade motioner väckts vid de senaste riksdagarna men att riksdagen avslagit däri gjorda framställningar med hänsyn till de svårigheter som är förknippade med ifrågavarande problematik. En sådan argumentation kan icke godtagas. Samhället omvandlas, de tekniska och ekonomiska förändringarna pågår ständigt, vilket medför ökade påfrestningar för individerna, särskilt på det psykiska planet. Man bör icke stå överksam inför möjligheterna att skapa en bättre miljö även i psykiskt avseende.

Det ständiga kravet på den enskilde att anpassa sig till en miljö måste ersättas av att den tekniska omvandlingen anpassas till den enskildes behov och förmåga jämväl i psykiskt hänseende. Det måste föras en mentalhygieniskt orienterad, konsekvent miljöpolitik, som bygger på ett annat innehåll i begreppet standard än det hittillsvarande. Man måste i olika sammanhang frångå betraktelsesättet att den miljö och det samhälle, som tillkommit med utgångspunkt från i huvudsak ekonomiska motiv och mål, är oundvikligt eller måste accepteras i fråga om konsekvenserna på det psykiska planet. Man måste också ständigt ställa frågan om den rådande utformningen av miljön är ändamålsenlig med hänsyn till människans psykiska trygghet och trivsel eller om den kan göras mera ändamålsenlig. Liksom en ekonomisk grundtrygghet är nödvändig för den enskildes frihet och oberoende, är nämligen ett visst mått psykisk trygghet nödvändig för den enskildes personliga utveckling och möjlighet att tillvarata sina inneboende förutsättningar.

I motionerna angives vissa områden, som sägs vara av särskild vikt i sammanhanget. Familjen och dess vård och fostran av barnen har grundläggande betydelse. Familjekunskap bör därför införas som obligatoriskt ämne i skolan samt familje- och äktenskapsrådgivningen byggas ut. Barnavårdscentralerna bör utnyttjas för rådgivning och barnens psykiska hälsa bör kontrolleras. Ett annat område är arbetslivet. Den tekniska utveck-

Bihang till riksdagens protokoll 1965. 11 saml. Nr 12

lingen har ökat de psykiska påfrestningarna. Ett statens arbetsvetenskapliga forskningsråd bör inrättas. Försöksverksamhet med god personalvård bör bedrivas.

Ett tredje område är det socialpolitiska fältet. Det gäller numera icke så mycket frågor om ekonomisk hjälp som om rehabiliterings- och återanpassningsåtgärder. Den ekonomiska stöd- och understödslinjen bör därför ersättas av en aktiv rehabiliterings- och arbetsvårdslinje. Detta kan underlättas genom en översyn av socialvårdslagstiftningen. En upprustning av arbetsvården är angelägen.

Ett fjärde område är omvårdnaden av pensionärer och äldre i samhället. En god hemvård för dessa är viktig och från psykisk synpunkt betydelsefull. Bostadsförhållandena bör förbättras. Äldre personer bör beredas större möjligheter att kvarstå i arbetet och även i övrigt bör man söka bryta de äldres isolering, vilket bl. a. kan ske genom att stimulera organisationslivet. Åldersforskningen bör ökas.

Även på andra områden bör åtgärder av miljöpolitisk art vidtagas. Det krävs därför ökade insatser bl. a. i fråga om utbildning av olika personal-kategorier och i fråga om social forskning. Ett socialt forskningsinstitut bör inrättas.

Beträffande motiveringen i övrigt får utskottet hänvisa till motion II: 701.

Utskottet

Det i motionerna upptagna spørsmålet om utarbetande av ett miljöpolitiskt handlingsprogram har behandlats av utskottet vid 1962, 1963 och 1964 års riksdagar (utskottets utlåtanden nr 55/1962, nr 31/1963 och nr 51/1964).

I de nu föreliggande motionerna har liksom i de tidigare väckta föreslagnings eller angivits riktlinjer för ett mycket stort antal åtgärder och utredningar, forsknings- och undervisningsverksamhet m. m. berörande familjebildningen och familjefrågorna i allmänhet, barnuppfostran och barnavård, skolväsendet, arbetslivet, kvinnans situation i hem- och förvärvsarbete, rehabiliteringsverksamheten och arbets- och personalvården i övrigt samt åldersvården etc. — allt syftande till att åstadkomma en förbättrad mentalhygien och därigenom bättre betingelser för den anpassning mellan individerna och samhällsmiljön som motionärerna anser böra eftersträvas.

Utskottet har i sina tidigare ställningstaganden för egen del understrukt vikten av att mentalhygieniska synpunkter läggs på samhällsåtgärderna och, framför allt i utlåtandet nr 55/1962, lämnat en rad exempel på vidtagna eller planerade åtgärder och utredningar av betydelse för de i motionerna berörda frågorna samt anfört att förhållandena i fråga om den mentalhygieniska omvårdnaden icke vore i alla avseenden tillfredsställande men att behoven vore i stor utsträckning klarlagda och beaktade vid den pågående nydaningen på olika områden av samhällslivet.

Vad beträffar förslaget om ett mentalhygieniskt orienterat, miljöpolitiskt handlingsprogram har utskottet i utlåtandena nr 31/1963 och 51/1964 uttalat bl. a. följande.

De remissinstanser — medicinalstyrelsen och sociologiska institutionen i Göteborg — som yttrat sig beträffande frågan om ett miljöpolitiskt handlingsprogram, har uttryckt tveksamhet beträffande förslaget. Bl. a. framhåller medicinalstyrelsen att det torde vara svårt att genomföra ett enhetligt miljöpolitiskt handlingsprogram som kan anammas och tillämpas av samhällsplanerarna. Utskottet delar denna uppfattning och finner det kunna ifrågasättas om upprättande av ett sådant program verkligen är en framkomlig väg när det gäller att bättre tillgodose de mentalhygieniska behoven i vårt samhälle. Som utskottet framhöll redan vid förra årets riksdag torde det viktigaste spörsmålet här i stället vara att åstadkomma förbättrade personella resurser för olika aktuella arbetsuppgifter och redan kända behov.

Utskottet vill ånyo understryka sin uppfattning om vikten av att mentalhygieniska aspekter beaktas vid samhällsplaneringen men finner med hänsyn till vad ovan anförts och mot bakgrunden av riksdagens ställningstagande vid förra årets behandling av frågor på detta område icke skäl förorda motionärernas förslag om upprättande av ett miljöpolitiskt handlingsprogram.

Utskottet har i samtliga utlåtanden ansett sig icke böra tillstyrka bifall till motionerna, vilka avslagits av riksdagen.

De skäl som kan anföras emot förslaget om ett miljöpolitiskt handlingsprogram äger enligt utskottets mening giltighet även i dagens läge. Åtskilliga av motionärernas intentioner i övrigt synes emellertid kunna förverkligas inom ramen för det på olika områden pågående eller planerade praktiska reformarbetet. Det kan allmänt erinras om att på senare tid vissa beslut av betydelse i detta hänseende fattats och att vissa utredningsförslag är under prövning. Som exempel på sådan verksamhet kan nämnas de nyligen genomförda reformerna inom åldringsvården, handikappvården och ungdomsvården samt inom skolväsendet och i fråga om stödet till barnfamiljerna. Efter behandlingen av de vid förra årets riksdag väckta motionerna har exempelvis arbetsmarknadsutredningen avgivit sitt betänkande »Arbetsmarknadspolitik», vari bl. a. de i detta sammanhang betydelsefulla spörsmålen om kvinnorna i arbetslivet och om sysselsättningsproblemen för de handikappade och för den äldre arbetskraften kommit under prövning. Av intresse är också att i dagarna en kommitté tillsatts med uppgift att föra frågan om samhällets ekonomiska stöd åt barnfamiljerna vidare och att familjeberedningen tagit upp frågan om utbyggnad av barnstugeverksamheten och i samband därmed tillförts ytterligare expertis. Inte minst betydelsefullt synes vara att förslag om ett socialpolitiskt utredningsinstitut uppgivits skola avlämnas till riksdagen. Ett sådant institut torde jämte den nyligen genomförda reformeringen av socionomutbildningen samt utbildningen av sjukgymnaster och arbetsterapeuter innebära just sådana insatser i fråga om utbildning och social forskning som motionärerna särskilt efterlyst och som

är av grundläggande betydelse för tillgodoseende av de intressen, för vilka de här är talesmän.

Utskottet får i enlighet med sin tidigare uttalade uppfattning om vikten av de spörsmål som upptagits i motionerna understryka angelägenheten av att de strävanden som pågår på många vitt skilda områden och på vilka ovan och i utskottets tidigare utlåtanden vissa exempel givits, intensifieras och fullföljes. Stor uppmärksamhet bör därvid ägnas möjligheterna att genom samordning av olika socialvårdsorgans insatser och genom uppföljning av de individuella fallen åstadkomma effektiva lösningar, som tar hänsyn till den hjälpsökandes hela situation. Med hänsyn till den stora uppmärksamhet statsmakterna ägnar hithörande frågor anser sig utskottet kunna förutsätta att dessa synpunkter blir beaktade i arbetet på förevarande områden. De i motionernas motivering upptagna spörsmålen kan enligt utskottets mening i stor utsträckning anses besvarade härmed. Med hänsyn härtill och då utskottet icke kan biträda förslaget om upprättande av ett miljöpolitiskt handlingsprogram får utskottet hemställa,

att de likalydande motionerna I: 585 och II: 701 i den mån de icke kan anses besvarade med vad ovan anförts icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 9 mars 1965

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Möller, Enarsson, Hellebladh, Oscar Carlsson, Hedlund, Nyman, Yngve Persson, fru Hamrin-Thorell, fru Olsson, herrar Wååg och Blomquist;

från andra kammaren: fru Eriksson i Stockholm, fru Jäderberg, herrar Svensson i Kungälv, Haglund, Rimås, Wikner, Larsson i Borrby, Nilsson i Agnäs, fru Ekroth, herrar Johansson i Växjö och Thylén.

Reservation

av fru *Hamrin-Thorell*, och fru *Olsson*, samt herrar *Rimås*, *Larsson* i Borrby och *Johansson* i Växjö, vilka ansett att utskottet bort anföra och yrka följande.

I motionerna hemställas om utarbetande av ett miljöpolitiskt handlingsprogram.

Grundtanken i motiveringen för ett miljöpolitiskt handlingsprogram är att de förbättringar som ägt rum i fråga om ekonomisk trygghet och stan-

dard inte motsvaras av liknande förbättringar i fråga om den psykiska tryggheten och standarden. Enligt motionärerna medför samhällets förändringar, de tekniska och ekonomiska förändringarna, påfrestningar särskilt eller huvudsakligen på det psykiska planet. Motionärerna menar att i det pris som vi får betala för en i många avseenden hög standard uppenbarligen ingår ett betydande mått av psykiska påfrestningar och stora risker för missanpassning och bestående lidanden. Detta bör emellertid inte ses som något oundvikligt eller som en oupplöslig konflikt mellan kravet på ekonomisk effektivitet och behovet av välfärd i vidare bemärkelse. Enligt motionärernas mening fordras det en ny allmänpolitisk målsättning som tillgodoser inte blott behoven av ekonomisk trygghet och standard utan också behoven av psykisk trygghet och trivsel. Förverkligandet av detta syfte skulle underlättas av ett miljöpolitiskt handlingsprogram.

Utskottet finner de i motionen berörda spörsmålen vara av vital betydelse för det framtida samhällets utformning. Såsom motionärerna framhållit är det av största vikt att söka åstadkomma sådana betingelser som inte medför att människorna ställs inför psykiska krav som överstiger deras biologiskt grundade förmåga. Utskottet kan i detta avseende helt instämma med motionernas syfte.

De remissinstanser, som yttrat sig beträffande frågan om ett miljöpolitiskt handlingsprogram i anledning av liknande motioner till 1963 års riksdag, har kraftigt understrukit angelägenheten i att ansträngningarna i motionernas syfte ökas men också framhållit de svårigheter som är förknippade med ifrågavarande problematik. Medicinalstyrelsen har framhållit, att det torde vara svårt att genomföra ett enhetligt miljöpolitiskt handlingsprogram som kan anammas av samhällsplanerarna. Sociologiska institutet i Göteborg har påtalat behovet av en systematisk och ingående analys vad gäller både den organisatoriska och den vetenskapliga sidan. Enligt dess mening kommer man in på behovet av en översyn av den planering som för närvarande bedrivs inom berörda områden. Beträffande den vetenskapliga sidan framhåller institutet att det finns anledning att klarare analysera miljöbegreppet och bl. a. klargöra förhållandet värderingar och sakpremiser.

Utskottet har vid sina överväganden funnit att ett miljöpolitiskt handlingsprogram verksamt skulle kunna bidra till förbättringar av den psykiska tryggheten och standarden. Utskottet är medvetet om att delade meningar om ett sådant programs innehåll och utformning kan råda bl. a. bland olika samhällsplanerare. Den planering som förekommit på det ekonomiska området har dock inte genomförts i syfte att till alla delar kunna anammas och tillämpas av alla berörda utan fastmer haft syftet att ange allmänna riktlinjer och framhäva betydelsen av systematiska åtgärder på de områden den omfattat. På förevarande område kan man inte komma fram till den grad av vetenskaplig exakthet som krävs på vissa andra områden, och det

kan i anledning härav bli svårare att nå en allmän tillslutning kring ett handlingsprogram, emedan värderingar nödvändigtvis kan komma att spela en relativt stor roll. Då emellertid programmet till väsentlig del måste syfta till ökad forskning och kunskap, till utbildning och upplysningsverksamhet, utgör enligt utskottets mening dessa omständigheter inget skäl mot programmet som sådant. Såsom framhållits i motionerna bör den vetenskapliga forskningens resultat ligga till grund för den miljöpolitiska verksamheten, och därjämte bör liksom vid utformningen av annan samhällsverksamhet nödvändiga skiljelinjer dragas mellan värderingar och sakpremissor.

Utskottet är medvetet om att lösningarna på vissa av problemen på det miljöpolitiska området endast med svårighet kan inskrivas i ett miljöpolitiskt program. Genom att göra ett program verifierar man emellertid att man är beredd att lösa frågorna på lång sikt. Man uttalar sig också om riktlinjerna för lösningen av problemen. I den rådande situationen sker lösningen av de aktuella problemen på ett slumpartat sätt. Med ett klart uppklarat program skulle de organ, som nu har att lösa de problem, som berörs i motionerna, ha en riktlinje att följa. De otillfredsställande förhållanden som nu är rådande har till mycket stor del sin grund i den brist på miljöpolitisk målsättning som råder inom de organ som har hand om planeringen av vår miljö. Även om mycket göres inom vissa av de aktuella områdena finns ingen miljöpolitisk målsättning för arbetet.

Utskottet är också medvetet om att de frågor som upptagits i motionerna inte kan göra anspråk på att helt täcka området för de miljöpolitiska aktiviteterna. Även andra områden än de nämnda kan hänföras till miljöpolitik.

Beträffande programmets innehåll kan utskottet ansluta sig till de allmänna riktlinjer som angivits i motionerna. De avgränsningar som kan finnas erforderliga bör utföras så att de viktigaste områdena ur miljöpolitisk synpunkt kommer att innefattas i programmet. Det torde också bli lämpligt att i utredningen om ett miljöpolitiskt handlingsprogram behandla delar av miljöpolitiken som inte finns nämnda i de aktuella motionerna. Behovet av en kartläggning och systematisering av de åtgärder som kan genomföras inom en näraliggande framtid bör särskilt uppmärksammas. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att avgöra hur arbetet med programmets utformning skall bedrivas. Härvid torde dock böra uppmärksammas att verksamheten delvis måste få långsiktig karaktär och att former för fortlöpande kontakt och bearbetning därför kan behövas.

Under återopande av det ovan anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 585 och II: 701 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att ett miljöpolitiskt handlingsprogram i enlighet med i motionerna anförda riktlinjer måtte utarbetas så snart ske kan och att förslag som därav föranledes skyndsamt föreläggas riksdagen.